

свобод людини. Це вимагає уважного контролю з боку владних структур, розроблення та впровадження ефективних механізмів захисту прав громадян, а також постійного моніторингу та оновлення правової бази з урахуванням міжнародних стандартів. Збереження правових гарантій і захисту прав людини у досудовому провадженні є важливим елементом підтримки демократичних цінностей та правової держави, який потребує постійної уваги та зусиль з боку всіх учасників правозахисного процесу.

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Міжнародний документ від 04.11.1950. № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

3. Тупицький О. Конституційне право на свободу та особисту недоторканність і роль Конституційного Суду України у його забезпеченні. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. №. 5. С. 112-117.

4. Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження : Вищий спеціалізований суд; Узагальнення судової практики, Витяг від 07.02.2014. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

5. Case of Belozorov v. Russia and Ukraine, заява № 43611/02 / Рішення щодо України, винесені Європейським судом з прав людини. Міністерство юстиції України: офіційний веб-сайт. URL: <http://old.minjust.gov.ua>.

Гамій В. О.

здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ

Кіяниця В. М.

старший викладач кафедри
кримінального процесу та стратегічних
розслідувань Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В наш час країна переживає складні періоди через збройну агресію з боку російської федерації, що сталося вперше в сучасній історії. Цей виклик вплинув на всі аспекти громадського життя України, зокрема на боротьбу зі

злочинністю правоохоронними органами нашої держави. Одним із актуальних аспектів цієї боротьби є проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень для виконання завдань кримінального судочинства. Проте умови воєнного стану суттєво обмежили можливості здійснення слідчих (розшукових) дій органами досудового розслідування. Це призвело до виникнення труднощів у проведенні розслідувань, які потребують негайного вирішення.

Внаслідок вторгнення російської федерації на територію нашої країни, працівники поліції щодня реєструють наслідки обстрілів населених пунктів та жорстокого поводження російської армії з цивільним населенням та українськими військовими на окупованих і активних бойових територіях. Зараз перед слідчими підрозділами поліції стоїть одне з ключових завдань – документування злочинів та проведення процесуальних процедур, зокрема огляд місця події, вивчення обставин убивств і катувань цивільних осіб та військовослужбовців, реєстрація місць одиночних і масових захоронень, організація ексгумації тіл для проведення необхідних досліджень. Згідно з положеннями Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), ці дії є необхідними для забезпечення проведення розслідувань.

Внаслідок вторгнення російської федерації на територію нашої країни, працівники поліції щодня реєструють наслідки обстрілів населених пунктів та жорстокого поводження російської армії з цивільним населенням та українськими військовими на окупованих і активних бойових територіях. Зараз перед слідчими підрозділами поліції стоїть одне з ключових завдань – документування злочинів та проведення процесуальних процедур, зокрема огляд місця події. Це охоплює розгляд обставин убивств і катувань цивільних осіб та військовослужбовців, фіксацію місць одиночних і масових захоронень, організацію ексгумації тіл для проведення необхідних досліджень. Згідно з положеннями Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), поняття «ексгумація трупа» не має закріплення у чинному законодавстві. З наукової точки зору в літературі ексгумацію трупа розглядають як процесуальну дію організаційно-технічного характеру, що полягає у виїманні трупа людини з могили для створення належних умов подальшого проведення огляду трупа, пред'явлення його для впізнання, експертного дослідження та/або інших процесуальних дій [1, с. 241].

Незважаючи на важливість аспекту процесуальної фіксації результатів ексгумації трупа, КПК України не містить конкретних вказівок щодо того, як саме повинен здійснюватися документування ходу та висновків цієї процедури. У п. 6 ст. 239 КПК України визначено, що за результатами проведеної слідчої (розшукової) дії складається протокол, в якому вказується все, що було виявлено, у послідовності і формі, в яку це відбувалося, а також у вигляді, в якому це було спостережено під час виконання цієї слідчої (розшукової) дії. У разі вилучення предметів або матеріалів для подальших

досліджень під час ексгумації, такі факти фіксуються у протоколі. До цього протоколу додаються матеріали вимірювань, фотографії, аудіо- чи відеозаписи, плани та схеми, графічні зображення, а також відбитки та зліпки [2, с. 93].

Щодо огляду трупа під час ексгумації, його хід та результати реєструють у єдиному протоколі ексгумації трупа. Це необхідно, оскільки саме цей огляд здійснюється для перевірки наявності трупа в труні, ідентифікації його власника. Таким чином, етап огляду є неотдільною частиною процесу ексгумації. Виконання ексгумації трупа представляє собою весьма складну та специфічну процедуру, яка потребує високого професіоналізму та морально-вольових якостей слідчого. З урахуванням особливостей місця та емоційного стану учасників, весь процес ексгумації трупа повинен бути ретельно розроблений слідчим. У зв'язку з цим, знання тактики проведення ексгумації та уміння слідчого адекватно вибирати тактичні прийоми в різних ситуаціях є важливими передумовами успішної реалізації ексгумації трупа. На сьогодні відсутній чіткий законодавчий порядок проведення ексгумації, що призводить до виникнення конфліктів та ситуацій, коли отримані докази вважаються неприпустимими [4].

Також важливо врахувати зміни в порядку проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду та обшуку транспортних засобів. По-перше, у ситуації воєнного стану органи досудового розслідування отримали право проводити огляд та обшук транспортних засобів у нічний час (з 22:00 до 6:00 годин). Раніше така можливість існувала лише для невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення або втечі підозрюваного. Вважаємо цю законодавчу норму обґрунтованою та навіть необхідною в умовах воєнного стану, але після його завершення чи припинення слід знову перейти до "загального" порядку проведення слідчих (розшукових) дій.

По-друге, органи досудового розслідування тепер мають право проводити огляд та обшук транспортних засобів, навіть якщо залучення їх є об'єктивно неможливим або пов'язане з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я. При цьому вводиться обов'язок здійснювати безперервну відеофіксацію під час проведення огляду чи обшуку транспортного засобу. У ситуації воєнного стану такі законодавчі зміни є виправданими та доцільними, але слід розглядати можливість доповнення п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України положенням, яке визначає, що «такий відеозапис повинен відображати всі дії та рухи учасників проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи». [3, с. 93].

У підсумку важливо відзначити, що активні бойові дії та відсутність доступу правоохоронних органів України до територій, де були скоєні злочини, призводять до виникнення труднощів на етапі проведення досудового розслідування. Зокрема, ці труднощі стосуються особливостей здійснення окремих процесуальних дій, таких як дистанційний допит свідків,

проведення огляду та збереження інформації з відкритих джерел, а також ухвалення та оформлення процесуальних рішень, зокрема у відношенні доступу до суду.

1. Удалова Л. Д., Макаров М. А., Азаров Ю. І. та ін. Кримінальний процес України у питаннях і відповідях: навч. посібник (вид. 5-те, переро. і доп.). Київ, 2020. 497 с.

2. Галаган В. І., Кулик М. Й., Моргун Н. С., Терещенко Ю. В. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією, у кримінальному провадженні України: навч. посібник. Київ, 2018. 113 с.

3. Шаповал А. О. Огляд та обшук транспортного засобу в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2022. № 56. С. 102-105.

4. Досудове розслідування в умовах воєнного стану: які зміни внесено в КПК? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitics/213263_dosudove-rozsliduvannya-v-umovakh-vonnogostanu-yak-zmni-vneseno-v-kpk (дата звернення 11.05.2024)

Гіденко О.

слухач магістратури 1 курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ

Хашев В. Г.

доцент кафедри кримінального права
та кримінології Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**РОЛЬ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ
У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ КОЛИШНІХ
ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ**

Соціальна адаптація передбачає взаємодію особистості й соціального середовища у процесі їх суспільного функціонування. Вона є важливим завданням кримінальної юстиції з точки зору реабілітації та ресоціалізації засуджених осіб. Вказане сприяє зменшенню рецидивності кримінальних правопорушень та інтеграції засуджених у суспільство шляхом забезпечення доступу до освіти, професійної підготовки, психологічної підтримки та соціальних програм.

Вважаємо за необхідне зазначити, що соціологи виділяють наступні